

Balázs Henrietta

Ki az a Jorgosz közlegény? – recenzió

**JORGOSZ KÖZLEGÉNY JELENTÉSEI A 38. KILOMÉTERRŐL (SZERK.: TRENCSENYI LÁSZLÓ)
ÚJ HELIKON, 2008.**

Trencsényi tanár urat személyesen mindössze néhány éve ismerem, ám e rövid idő alatt doktorandusz pályám egyik számomra meghatározó tanár-egyéniségévé vált. Mikor e recenzió megírásába kezdtem, meg voltam győződve arról, hogy ez az előzmény inkább megnehezíti, mintsem könnyíti majd munkámat. Mire azonban a kötet végére jutottam, ennek éppen az ellenkezőjéről kellett megbizonyosodnom.

Lássuk először a címet: *Jorgosz közlegény jelentései a 38. kilométerről*. Már az általános iskolában tanuljuk, hogy a cím legyen mindig figyelemfelkeltő, érdekes, s ha lehet, már önmaga mondjon el valami lényegeset a műről. Trencsényi László magyar szakos tanári végzettségéhez híven tesz eleget eme kritériumnak. Ki az a Jorgosz közlegény? Miért pont Jorgosz? Miért pont közlegény? Na és hogy jön ide éppen a 38. kilométer? – kérdezi az olvasó, mielőtt még egyáltalán kinyitotta volna a könyvet. Nem kell sokat töprengenünk, a szerkesztő maga siet segítségünkre, s már az előszóban megmagyarázza a rejtélyes címet. „Szóljon a visszaemlékezés a 'maratoni reformról', de ezúttal ne a hadvezér környezetéből származzanak a hírek, ne a parancsnoki harcálláspont horizontjáról, hanem közvetlenül a csatatérről.” Annak is a 38. kilométeréről, azaz az utolsó, talán legnehezebb, legnagyobb erőfeszítést kívánó kb. 4 kilométeres szakasról, ahol a legnagyobb, önmagunkat legyőző hajrát lehet futni, de esetleg a legnagyobbat lehet bukni is. És hogy ki az a Jorgosz, s miért pont közlegény a beosztása? Engedjék meg nekem, hogy ezt meghagyjam a maga titokzatosságában, s arra biztassak mindenkit, olvassák el a kötetet!

Az örök emberi erényt sugalló cím sajnos egy kevésbé időtálló, puhafedelű, ám igényes kivitelezésű könyvborítón szerepel.

A tanulmánykötet 21 írást mutat be, melyek önmagukban is értékesek, egyenként is olvashatók, így együtt viszont bizonyítékát adják annak, hogy az egész mindig több, mint részeinek összessége. Az egyes tanulmányokon keresztül ugyanis összképet, sajátos láttelepet kapunk az elmúlt húsz, de sokszor ennél lényegesen több év oktatáspolitikai reformkísérleteiről, nevelési változásairól, ezek súlypontjainak alakulásáról. A szerkesztő olyan tanulmányokat válogatott össze, amelyek mind alkalmasak arra, hogy az adott időszak őszinte és hiteles pedagógiai eseményeit megőrizzék, a változások, történések lenyomatait alulnézetből közvetítsék, mely egyébként a szerkesztő célja is.

Lágyabb és keményebb hangvétel hullámszik végig a kötetben, tanulmányonként a szerző egyéni hangját bemutatva. Az egyes tanulmányok kiválasztása néha kissé eklektikusnak vagy akár önkényesnek is tűnhet, a kötetet végigolvasva viszont mégis valamiféle egységérzetet kelt az olvasóban. A tanulmányszerzők tekintetében igen változatos a kínálatot kapunk a szerkesztő kortársaktól – „harcostársaktól” egészen a legújabb pedagógusgenerációig. Végigtekintve a tanulmányokat természetesen előfordulhat, hogy az olvasónak hiányérzete támad, esetleg úgy érzi, a kötet teljesebb lett volna a sor ezzel vagy azzal a szerzővel, illetve művével.

A kötetbe gyűjtött írásokban közös, hogy mindvégig ott érezzük bennük a problémaérzékenységgel teli nyitottságot, a szándékot, mellyel csak a mindenkori gyermek érdekeit és épülését

szem előtt tartó pedagógiát tartják elfogadhatónak és követésre méltónak.

Trencsényi László munkája az első a kötetben *Töprengések a munkaiskoláról* címmel, a gáspári munkaiskola és a '70-es évek magyarországi társadalmi folyamatainak összefüggéséről gondolkodtatja el az olvasót.

Kissné Németh Éva *A Szakmai Középiskolásokért Kulturális Egyesület (SZAKE) története és szerepe a tehetséggondozásban* című tanulmányában arra vállalkozik, hogy bemutassa az egyesület történetét, létrejöttének előzményeit, körülményeit, jelenlegi működését, célját és eredményeit. Az író a szakiskolai tanulók kulturális nevelését fontosnak és hiánypótlónak tartja, s minden eszközzel küzd azért, hogy szervezetük életben maradjon, s betöltse hivatását a finansziális és adott esetben szakmai nehézségekkel terhelt helyzetben is.

Soóky Éva *A Szlovákiai Magyar Pedagógus Szövetségnek javasolt működési alternatívák* címet viselő írásában szintén egy pedagógiai profilú nonprofit szervezetet mutat be, és fogalmaz meg ajánlásokat működési megújulására. E szervezet sajátos politikai és társadalmi körülmények között alakult meg, s célja a szlovákiai magyar kisebbség anyanyelvű nevelésének és oktatásának megóvása, valamint fejlesztése az óvodai neveléstől a felnőttképzésig az élethosszig tartó tanulás szellemében.

Makai Éva vitaanyaga *Az iskola gyermekvédelmi környezetének átalakulásáról* tulajdonképpen egy tömör összefoglalást ad a rendszer-váltást megelőző gyermekvédelem elméleti és gyakorlatban megnyilvánuló sajátosságairól, és a poszt szocialista korszak megváltozott jogi környezetéről, gyakorlati fejleményeiről, valamint válságtüneteiről.

Ezt követően Trencsényi László *interjút* olvashatjuk, melyet a *miskolci Karrina Szakiskola vezetőjével* készített. Az interjú kitér a szakiskola létrehozását indukáló pedagógiai és társadalmi okokra, a nehézségekre és sikerekre egyaránt.

Papp György és Trencsényi Imre *Tejfogal köbe...* című írásukban a Gyermekérdekek Magyarországi Fórumának tevékenységeiről, cél-

jairól és törekvéseiről adnak számot, mely fórum ma már ugyan nem működik, de mint azt a szerzők is megjegyzik, hatása és jelenléte az adott időszakban meghatározó volt a gyermeki jogok és érdekek érvényesülésének segítésében.

Derzsi Ottó *Vándorolni jó* című tanulmányában a vándorló úttörőmozgalomról emlékezik meg, bizonyítékát adva annak, hogy a párt diktatúra korában igenis élt és működött egy nagyon sikeres gyermekmozgalom, s hogy – bár hajlamosak vagyunk úgy látni – „a múlt nem csak fekete”.

Trencsényi László által az *Úttörőközösségek a 90-es években – egy kérdőíves felmérés tapasztalataiból* kapunk ízelítőt, mely kutatásban a szerző az úttörőközösségek fő típusait jeleníti meg. Számos szempont szerint vizsgálja meg az 1320 fős mintát, többek között a közösségi identitás, az úttörőséghez fűződő attitűdök, tevékenységek mentén.

Muskovics Andrea Anna egy esettanulmányt mutat be *Az úttörőmozgalmak megítélése és a tárnoki úttörőcsapat programjának ismertetése* címmel, mely tartalmában szorosan kapcsolódik az előző két tanulmányhoz. A Zrínyi Ilona Úttörőcsapat éves programjának ismertetése mellett ír arról az úttörőmozgalommal kapcsolatos előfeltevéseinkről is, miszerint az még mindig azt az ideológiát követi, mint évtizedekkel ezelőtt.

Petrovszkiné Juhász Mária *Úttörők – cserkészek – fiatal sasok?* című munkája szintén esettanulmány. A Kétsoproni Általános Iskola kitaró küzdelmét írja le, melyben a gyerekek szervezett szabadidős tevékenységeihez keresik a megfelelő formát.

Ezt követően a szerkesztő, Trencsényi László három tanulmányát olvashatjuk. Az első *Az iskola/gyermekvilág civil környezete* címet viseli. Benne a különböző gyermekszervezetek (úttörő, cserkész, 4H Klub stb.) „önigazoló utóvédharcáról” esik szó, kissé keserű hangvétellel.

A második tanulmány ebben a hármas sorban az *Útkeresés és tapasztalatcsere – reformok ingájában – igájában*. Benne az általános művelődési központok rövid történeti áttekintését

olvashatjuk, leginkább a politikai viszonyok alakulásának a szervezetre gyakorolt hatásának szempontjából.

Trencsényi László harmadik írása ebből a blokkból *A már nem és a még nem között – a gyermekekhez forduló költészet felvirágzása a késői Kádár – korban* a '70-es, '80-as évek bőséges gyermeklíróját idézi fel.

Ha gyermekirodalomról van szó, sokak számára – beleértve magamat is – Janikovszky Éva neve jut eszébe elsőként. Papp Ágnes tanulmánya (*Adalékok a Janikovszky-jelenséghez*) az ő munkásságát mutatja be s elemzi, rámutatva azokra a sajátos Janikovszky-jellegzetességekre, melyek műveinek óriási sikerét biztosították, s biztosítják még ma is.

Trencsényi László *A gyermekkultúra is közügy – adalékok a gyerekek kulturális környezetéről induló vitához* című tanulmányában a „késő Kádár-kor” gyermekkultúrájának múltbéli SWOT-analízisét végzi el. Megvizsgálja a gyermekirodalmat, a zeneiskolai hálózatot, a gyermekmédiát, a bábszínházat, a gyerekfilmet, a múzeum- és drámapedagógiát, a neofolklorizmust és a gyereksajtót is, ezek erősségeit és gyengeségeit. A múltból a jelenbe érkezvén pedig merlegre teszi napjaink gyermekkultúráját is.

Takács Gábor *A magyarországi gyerek- és ifjúsági kultúra intézménye: Káva Kulturális Műhely* bemutatásával egy olyan szervezetet, pedagógiai – művészeti csoportot ismerhet meg az olvasó, melynek célja, hogy az új típusú színházi, drámai módszertani elemek használatát, megismerését, a hazai kulturális életbe, ezen belül az iskolákba való bevezetését szorgalmazza. Az íráson keresztül megismerhetjük a Káva Kulturális Műhely „misszióját”, főbb projektjeit és célcsoportjait is.

Evarics Regina egy izraeli mintára szerveződött mozgalomról, a *Virág – mozgalomról* ír tanulmányában, mely nem más, mint a salgótarjáni Pénzügyi és Számviteli Főiskola diákjai és a baglyasalji hátrányos helyzetű gyerekek közös, példaértékű együttműködése.

Új-Tózsza Zsófia *Szegregáció és integráció – hátrányos helyzetű roma gyerekek oktatása a*

körzeti iskolákban címmel egy empirikus kutatás részeredményeit mutatja be három észak-magyarországi nevelési-oktatási intézményen keresztül.

Trencsényi László *Adalékok az „iskolai agresszióról” zajló vitához – különös tekintettel a család és az iskola kapcsolatára* címmel vet fel kérdéseket azokról a változásokról, melyek a szülői ház és az iskola együttműködését jellemzi.

Sikó Dóra jóvoltából egy középiskolai felvételi vizsgán szerzett benyomásairól olvashatunk az asztal egyik és másik oldaláról is. Olyan tapasztalatokat oszt meg velünk, amelyek a pedagógia alapvető céljait és kérdéseit feszegetik.

A tanulmányokat összeválogató szerkesztő vállalkozása azért is tiszteletre méltó, mert nem próbál éles határvonalat húzni pedagógiai és társadalmi-oktatáspolitikai kérdések közé, inkább igyekszik e két terület egymásra utaltságát szemléltetni. Az idősebb korosztály nosztalgiával és értő emlékezettel olvashatja, míg a fiatalabbak rácsodálkozhatnak a számukra már csak történelemként értelmezhető eseményekre és problémákra, s a sokszor korántsem evidensnek tűnő megoldásokra.

A kötet végén az érdeklődő olvasót hosszú és változatos bibliográfia segíti a témában való további tájékozódásban.

A recenzens számára a tanulmánygyűjtemény egyik legfontosabb üzenete pedig a következő: jó lesz odafigyelnünk, hogy Jorgosz közlegény perspektívájából olykor nagyon másnak tűnnek a dolgok, s ez a bizonyos embert próbáló szakasz még bárhogyan alakulhat. Ahogyan Will Wenmark írja: „Ha negyvenkét kilométer lefutása könnyű lenne, mindenki megtehetné. Aki nem a sikerre koncentrál, nem is ér el sikereket. Ha pedig nem edz megfelelően, sohasem győzhet. Hogyha sikeresen akarja teljesíteni a maratont, áldozatot kell hoznia.” Ez a kötet is bizonyítja, hogy mennyire igaz ez a társadalom számára alapvetően fontos pedagógiai problémák és jelenségek sikeres megoldásában.